

Ur tidningen *Offensiv* 14 juni 2007

Kristofer Lundberg

Vart går Kuba efter Fidel Castro?

Den kubanska revolutionen segrade över den hatade Batistadiktaturen den 1 januari 1959. Ledarna för revolutionen, Fidel Castro och Ernesto "Che" Guevara, åtnjuter ända sedan dess en enorm popularitet på Kuba och i Latinamerika hos arbetarklassen och de fattiga.

De många som trodde att Kuba snart skulle gå samma väg tillbaka till kapitalism som Ryssland och Östeuropa efter stalinismens kollaps i början av 1990-talet har fått fel. Men problemen är trots en ekonomisk återhämtning stora, och idag har den åldrande Fidel Castros sjukdom rest nya frågor om Kubas framtid.

Dagens Kuba är långt ifrån de förhållanden som rådde på 50-talet innan revolutionen. Då var Havanna Karibiens nöjesparadis för den nordamerikanska överklassen, i ett annars fattigt och underutvecklat land. De rikas turism, strömmen av pengar från den nordamerikanska maffian och dess spritsmuggling gjorde Havanna till en enda stor spelhåla och bordell.

Många som sökte sig till Havanna var sexturister. Redan på flygplatsen kunde de välja sin egen prostituerade utifrån bilder.

I hamnkvartieren trängdes verksamheter som spel- och sexklubbar, strippbarer, prostitution och knarkhandel. För USA:s överklass kunde Havanna beskrivas som en enda stor spelhåla, där inga lagar satte några gränser.

Samtidigt kontrollerade företag från USA både jordbruket och viktiga industrier. De förde ut enorma vinster ur landet samtidigt som det bland den fattiga befolkningen rådde sjukdomar, fattigdom och nöd. Detta skapade stora protester och strejker, där även kubanska trotskister spelade en roll.

Den före detta underofficeren Fulgencia Batista hade allt sedan en militärkupp 1933 haft en central maktställning inom armén och hade till och med varit president 1940-44 med stöd av Kubas kommunistparti. Batista hade dock snabbt förlorat sin ursprungliga popularitet och låg inför ett nytt presidentval 1952 bara på tredje plats.

Batistas diktatur

Det var en utgång han vägrade godta. Med stöd av officerare inom armén tågade han därför in i arméhögkvarteret den 10 mars 1952 och förklarade att han tog över. Presidenten sparkades, valet ställdes in och kongressen skickades hem. USA gav genast sitt stöd till den nya presidenten Batista, som sågs som en stark ledare som kunde sätta stopp för den arbetarkamp som rests på ön.

Demonstrationer, möten, politiska partier och den fria pressen förbjöds. De strejker som tidigare skakat Havanna stoppades.

Kontakterna med maffian intensifierades, och den välkände Meyer Lansky inbjöds till Kuba. Detta blev början på ett nära samarbete mellan diktaturen och maffian kring hur nöjesparadiset skulle skötas.

Ett avtal undertecknades där maffialedaren fick fria händer att själv ta över ansvaret för spel och då självklart betala provision till Batista. Med maffian som beskyddare och ansvariga för allt spel växte snabbt Batistas bankkonto i Schweiz.

Då maffian styrde hotell och kasinon med järnhand kunde Batistas egen säkerhetspolis och militär koncentrera sig på oppositionen. Och polisen förde en skoningslös kamp mot all politisk verksamhet.

Det är mot denna bakgrund man ska se den kubanska revolutionen, och det är inte svårt att förstå varför Fidel Castro än idag har det stöd han har trots att Kuba inte är någon socialistisk demokrati.

Fidels revolution olivgrön

Den kubanska revolutionen var till en början inte ”socialistisk” utan en borgerlig, vars politiska färg enligt Fidel Castro var ”olivgrön”. Efter att först ha gjort sig ett namn genom ett misslyckat försök att ta kontrollen över militärbasen Moncada 1953, inledde Fidel Castro och Che Guevara m fl därefter ett gerillakrig från bergen i Sierra Maestra 1956 som inom ett par år fick Batistas impopulära regim att rasa samman.

Revolutionen, som leddes av den då unge advokaten Fidel Castro, föddes utanför den ”kommunistiska” traditionen.

Mycket snabbt hamnade dock revolutionen på kollisionskurs med USA, vars investeringar på Kuba uppgick till fem miljarder kronor. Inte i något annat latinamerikanskt land hade USA så stora ekonomiska intressen.

Trots att Kuba och Castro sa sig vilja ha goda förbindelser med USA så stod varje reform – som konfiskering av jordegendomar, nationalisering av offentlig infrastruktur, stängning av casinon och spelhallar, utvisning av maffian o s v – i direkt motsättning till de multinationella bolagens och godsägarnas intressen.

Det överhängande hotet från USA- imperialismen fick Fidel att gå längre än han själv tänkt sig, samtidigt som Sovjetunionen var villigt att erbjuda sitt stöd.

USA:s fientlighet mot den kubanska revolutionen ökade under 1959, samtidigt som revolutionen radikaliserades. Den definitiva vändningen kom efter USA:s handelsembargo i slutet av 1960 och de USA-stödda exilkubanernas invasionsförsök vid Grisbukten 1961, varefter Castro utropade Kuba som en socialistisk republik. Den nya regimen tvingades helt enkelt att bryta med kapitalismen.

Den kubanska revolutionen bekräftar därmed Trotskijs teori om den permanenta revolutionen, om än i en förvriden form. Marx hade tidigare betonat arbetarklassens roll i den socialistiska revolutionen, men trodde att revolutionerna först skulle komma i de utvecklade kapitalistiska länderna. Men, som Trotskij förklarade, är det möjligt för arbetare att komma till makten i ett ekonomiskt efterblivet land tidigare än i de mer utvecklade länderna. Men revolutionen kan inte stanna vid att avsätta feodalismen med borgerliga reformer utan måste direkt gå vidare med att störta kapitalismen och godsägarväldet och dess band till imperialismen.

Permanent revolutionen

Teorin om den permanenta revolutionen har sedan dess visat sig riktig först under den ryska revolutionen 1917 och sedan i en rad koloniala revolutioner som följt därefter.

Trotskij argumenterade för att denna process måste ledas av den organiserade arbetarklassen, men pekade också på att ”ledare från en icke marxistisk medelklassbakgrund kunde i en speciell situation i social kris, tvingas gå längre än de från början själva tänkt och tvingas bryta med kapitalismen”. Detta var vad som hände på Kuba, och vad som i viss mån även sker idag i Chavez Venezuela.

Efter revolutionen påbörjades i Kuba ett massivt arbete för att förbättra levnadsförhållandet för befolkningen. Ett nytt Kuba byggdes upp med jordreform, bostadsbyggande, hälso- och

sjukvård och en läskunnighetskampanj inleddes. Planekonomin utvecklade Kuba till ett land där befolkningen åtnjöt gratis skola, vård och omsorg samt stora materiella förbättringar i jämförelse med tiden innan revolutionen.

Kuba ska inte jämföras med de rikare länderna i väst, som bygger sitt välstånd på exploatering av fattiga länder, utan med andra latinamerikanska länder. Idag kan alla läsa och skriva på Kuba. Det finns inga gatubarn som i många andra fattiga länder.

Detta var en social revolution. Idag har Kuba 9 års gratis obligatorisk utbildning, även gymnasie- och högskoleutbildningen är helt kostnadsfri. Bidrag ges till dem som studerar vid högskola och universitet på annan ort.

Kuba har även en helt kostnadsfri och högt kvalificerad hälso- och sjukvård för alla. Läkartätheten i landet är den högsta i världen efter Italien. Unikt är Kubas familjeläkarsystem, där varje läkare ansvarar för omkring 120 familjer. Det går en läkare på 157 invånare och spädbarnsdödligheten är 6,2 per 1 000 födda barn, vilket placerar Kuba före många utvecklade länder (bättre än USA).

Tiotusentals ungdomar från fattiga delar av världen har möjlighet att få gratis utbildning på Kuba. Idag finns 12 078 utländska läkarstuderande på Latinamerikanska medicinska högskolan i Havanna. Genom att åka till Kuba har de fått en chans att komma bort från fattigdom och misär för att utbilda sig, kravet är sedan att de efter utbildningen arbetar några år i sina hemländer. Samtidigt arbetar tusentals kubanska läkare runt om i den fattiga delen av världen, Kuba har t ex fler läkare i tredje världen än vad FN har.

”Operation mirakel”

36 000 kubaner arbetar i 107 länder i tredje världen för att bistå med läkarhjälp och skolundervisning. Till detta har Kuba tillsammans med Venezuela startat ett projekt, ”operation mirakel”, där 6 miljoner Latinamerikaner som inte har råd med läkare ska erbjudas gratis ögonoperationer.

Det är detta som världens borgare fruktar. Att en planerad ekonomi kan erbjuda en lösning på grundläggande behov åt en hel befolkning.

Med den planerade ekonomin och stödet från Sovjet kunde Kuba bygga upp ett samhälle med en social rättvisa som inget annat latinamerikanskt land. Kuba har även kunnat ingripa efter katastrofer som t ex till jordbävningen i Kashmir dit Kuba sände 20 000 läkare och specialister som byggde upp sjukhus i drabbade områden. FN har i rapporter lyft fram Kuba som ett positivt exempel på en unik beredskap för katastrofer.

Som socialister försvarar vi den kubanska revolutionen och dess landvinningar, vi ger dock inte vårt stöd till den enpartistat som etablerades. Samtidigt som de sociala rättigheterna är bättre på Kuba än i många industrialiserade länder så saknas politisk frihet, även för alla som försvarar revolutionen, vilket i sig är ett hot mot revolutionen.

Stalinismens kollaps i Sovjet och Östeuropa 1989-91 ledde till en dramatisk kris för Kuba, som i ett slag förlorade 85 procent av sina handelsförbindelser. Kubas BNP föll med 40 procent och akut nöd rapporterades för första gången sedan revolutionen.

Idag har den ekonomiska situationen förbättrats kraftigt och officiellt är den så kallade ”speciella perioden” över. Men turismens växande del i ekonomin är en stor fara, genom dramatiskt ökade inkomstklyftor mellan dem som kan tjäna utländsk hårdvaluta och dem som inte har sådana möjligheter. Det betyder att t ex guider, taxiförare, palladoresinnehavare (med uthyrning av rum och matservice i det egna hemmet) och nya prostituerade kan tjäna mycket mer än även mycket välutbildad arbetskraft som läkare, lärare och ingenjörer.

I slutet av 2006 drabbades Fidel Castro av en allvarlig inre blödning och opererades akut. Spekulationer hördes över hela världen om Fidels hälsotillstånd och USA:s makthavare och exilkubanska höger hoppades ivrigt att han skulle dö. Detta reste på nytt frågan: vad kommer att hända efter Castro?

Att den planerade ekonomin skulle bestå efter Castros bortgång är ingen självklarhet.

Fidel lever fortfarande, men hans insjuknande visade på något sätt ett scenario om vad som kan hända den dagen han går bort.

Maktkamp i byråkratin

Utan att överdriva enskilda personers roll på Kuba så finns det en rad viktiga makthavare inom byråkratin som kan spela en viktig roll för vilken väg Kuba tar efter Fidel Castro, även om det slutgiltiga beslutet kommer att påverkas av massornas reaktioner.

Efter Fidels insjuknande så lämnades makten för första gången på närmare 50 år över till hans några år yngre bror Raul Castro.

Vad Fidels sjukdom inte minst visade var att det finns en allt mer öppen maktkamp inom byråkratin mellan de som vill behålla det system som existerar idag och de som förordar marknadsekonomiska reformer och en öppning av ekonomin för privata intressen, delvis med Kina som förebild.

På den senare sidan är det många som misstänker att Raul och delar av militärledningen står. På den andra sidan anses en grupp yngre ledare som exempelvis utrikesministern Filipe Pérez Poque stå.

Raul Castro fick under 90-talets svåra år efter Sovjets fall till viss del igenom en ekonomisk öppning mot marknadsreformer.

Han är en av de tyngsta ministrarna inom den kubanska byråkratin och officiellt utsedd till Fidel Castros efterträdare. Raul är dessutom chef för de väpnade styrkorna, Fuerzas Armadas Revolucionarias.

Armén är sedan länge en central maktfaktor i Kubas ekonomi. Den är till exempel huvudansvarig för turistindustrin och håller utbildning i företagsekonomi för sina officerare.

Intresse för Kina

En nära medarbetare till Raul Castro är, enligt Thomas Gustavssons nya bok om Kuba, Carlos Lage.

Lage, som har det övergripande ekonomiska ansvaret på Kuba, sägs hysa ett starkt intresse för Kina, som övergått till marknadsekonomi och kapitalism med kommunistpartiet vid makten: "... utomlands bekymrar man sig mycket om att omläggningen av det ekonomiska systemet går för sakta fram. Men vi måste ta hänsyn till de sociala risker som uppkommer. För att reformer ska lyckas måste de komma i tur och ordning. Kina genomförde större ekonomiska reformer än Kuba och kunde behålla sitt politiska system (läs: kommunistpartiets makt, KL:s anm.). Carlos Lage medger att Kuba noggrant studerar vad som händer i Kina", skriver Gustavsson efter en intervju för sin nyutkomna bok, Kuba.

Även kommunistpartiets officiella tidning Granma har publicerat artiklar på temat "Kina visar att ett exempel finns". "De flesta medlemmarna i kommunistpartiets politbyrå har varit i Kina för att studera hur kinesiska kommunistpartiet agerat", skriver Gustavsson vidare.

Detta måste ses som en varning till alla socialister och de på Kuba och internationellt som försvarar revolutionens landvinningar. Många som säger sig försvara Kuba är rädda för att resa kritik, men inget från revolutionen försvaras av att man blundar för de faror som finns.

Att det finns en krets bland de styrande på Kuba som skulle välkomna en utveckling liknande den i Kina är tydligt. Även den kubanska ekonomen Alfredo Menendez säger att Kina är ett exempel men också att ”man i vissa enskilda fall måste tillåta en exploatering av människan om det gynnar utvecklingen”.

I Kina är exploateringen inget undantag utan snarare en regel.

Kina är ett uselt alternativ för Kuba. Kinas språng till marknadsekonomi har följts av extremt ökade klassklyftor. Gapet mellan Kinas rika och fattiga är störst i hela världen. Inget annat land har så stora skillnader mellan stad och landsbygd. Kina har blivit storföretagens favoritmål för utflyttning, men vardagen för Kinas arbetare är brutal.

Så länge Fidel Castro lever är en utveckling mot marknadsekonomi och anpassning till Kina inte att tala om. Efter Sovjets fall, då Kuba tvingades att genomföra några marknadsreformer, var Fidel tydlig med att ”vi kommer inte att släppa det socialistiska målet och kommer aldrig att gå över till privat ägande som är grunden för egoism”.

Inte heller efter hans död är det säkert att Raul Castro skulle ro iland med ett sådant projekt. Skulle den kinesiska vägen följas skulle det öppna upp för klasskillnader och orättvisor som skulle möta massmotstånd från arbetare och fattiga. Raul Castro kan heller inte räkna med den lojalitet som finns för Fidel. Under den tunga speciella perioden kom protester underifrån, men de riktades mot ledare under honom. Att kritisera Fidel har blivit det samma som att kritisera revolutionen och det vill få göra, men den respekten besitter inte Raul.

Första tiden efter Fidels död kommer stämningen troligen att vara att nu sluter vi leden mot USA-imperialismen. Men därefter kan maktstriden snart vara ett faktum.

En av de yngre som har matchats till en maktposition av Fidel Castro själv är Filipe Pérez Poque. Han blev utrikesminister 1999 efter att ha varit Fidels personliga sekreterare och rådgivare i många år.

Fidels varningar

I många år har det varit näst intill omöjligt att tala om vad som kan hända efter Fidel Castro såväl bland vanligt folk som i maktens korridorer. Men detta ändrades i november 2005 då Castro själv tog upp ämnet på universitetet i Havanna bland utvalda studenter och maktens inre ledning. Han varnade för svårigheterna och presenterade en rad tankar om vad som borde åtgärdas. Filipe Pérez Poque var sedan den som fick i uppgift att presentera för kubanerna vad som väntade dem efter ledarens bortgång.

Filipe Pérez Poque höll sitt tal i slutet av 2005 och talade om den svaga ekonomin, om korruptionen och bristen på folkligt intresse för ideologi. Han varnade för risken att hela det kubanska samhällssystemet rasar samman och sade att Castros död kan innebära en stor och farlig kris.

– När den dagen är här kommer Kuba att nå en brytpunkt som avgör dess öde och vårt folk måste vara beredda att försvara revolutionen. Vi måste vara starka, konstaterade Fidel Castro.

Filipe Pérez Poque betonade sedan tre viktiga principer: att ledarna måste vara goda exempel och avstå från privilegier för att vinna moralisk auktoritet; att folkets stöd måste behållas med ideologisk övertygelse och sociala reformer; att etablerandet av en borgerlig överklass som lever bättre än andra måste stoppas, då de skulle bli USA-vänliga och ett hot mot revolutionen.

Detta blev också upptakten för en kampanj till ideologins försvar som kallas ”La Batalla de las ideas” (idéernas slag), med speciell inriktning till den halva av befolkningen som fötts efter revolutionen.

Fidel Castro och Filipe Pérez Poque såg detta som en nödvändighet för att behålla stödet för revolutionen. Marknadsanpassningen, som riskerade att skapa uppkomsten av en allt tydligare privilegierad borgarklass, bromsades i och med den nya vänstersvängen.

Samtidigt skärpte säkerhetspolisen arbetet mot oppositionella från såväl höger som vänster, med hänvisning till riskerna för vad som skulle hända om Fidel dog.

Den inre strid som finns inom den kubanska byråkratin mellan dem som vill öppna upp för marknadsekonomi och andra kommer under Fidel Castros sista tid att ske i det fördolda.

Marxister och trotskister måste stödja alla steg som på allvar kan försvara planekonomin, men samtidigt försöka mobilisera de kubanska massorna.

Under 2006 fortsatte en ”ideologisk” åtstramning, som bland annat ledde till att flera ministrar fick lämna sina platser. På ett stort möte deklarerade Fidel Castro själv att ”det kommunistiska systemet var i fara och att det var de själva som höll på att förstöra det”, med hänсыftning till korruption och marknadsanpassning. I både ungkommunisternas tidning *Juventud Rebelde* och i partiets tidning *Granma* har man detaljerat publicerat korruptionshistorier.

Studenter och arbetare har mobiliserats ut på gatorna iklädda revolutionens svartröda färger för att kontrollera bensinstationer och stoppa svarthandeln.

Hotet från USA-imperialismen är fortfarande överhängande. Våren 2004 avslöjades Bushregeringens omfattande planer på att ingripa på Kuba om Fidel Castro dog, ”för att säkra demokratin”. Även ett militärt ingripande var tänkbart.

Latinamerika

Men den kubanska revolutionen har brett stöd inte bara i Kuba, utan i hela Latinamerika. Varje försök att ingripa militärt från USA skulle provocera fram en massrörelse på hela kontinenten. Med tanke på att USA skulle riskera att möta ett väpnat massmotstånd från arbetare och ungdomar över hela kontinenten är det inte troligt att de skulle försöka sig på en ockupation likt Irak. Revolutionära socialister har dock en skyldighet att bekämpa alla USA-imperialismens planer på att genomföra ett regimskifte på Kuba. Men det betyder inte att man ska ge ett okritiskt stöd till den kubanska regimen.

Om det hade funnits ett system av genuin arbetardemokrati och socialism skulle det inkludera fria val till alla kommittéer lokalt, regionalt och nationellt. Alla som försvarar revolutionen skulle tillåtas ställa upp i val.

På Kuba idag kan inte regimen tillåta detta då det skulle gå emot dess egna intressen. Enpartisystemet försvaras med att den ledande byråkratin företräder hela befolkningen och att det finns ett överhängande hot från kontrarevolutionen. Men hotet från kontrarevolutionen blir större så länge bara ett parti – kommunistpartiet – tillåts. En återgång till kapitalism skulle vara ett stort bakslag för alla arbetare i Latinamerika och få negativa konsekvenser i världsskala för arbetarklassen.

Den dag Fidel dör är det en öppen fråga om vilken falang inom byråkratin som tar över. De marknadsvänliga, eller ”de unga gammelkommunisterna” som Filipe Pérez Poque.

Revolutionär demokrati

Men verklig arbetardemokrati och socialism kan inte införas genom att en fraktion inom den styrande byråkratin segrar över den andra. Verklig arbetardemokrati skulle ifrågasätta deras privilegier. Vad som krävs är en medveten politisk revolution underifrån av arbetarklassens egen organisering för en socialism värd namnet. Där arbetare tar kontrollen över arbetsplatser, samhället och den planerade ekonomin.

Detta är knappast möjligt under Fidel Castro, då samhället präglas av en stämning för eller emot. Kubas framtid kommer dock inte att avgöras av en eller en grupp personer utan av den samlade arbetarklassen.

Men framförallt avgörs Kubas framtid av internationella händelser i Latinamerika och utvecklingen i till exempel Venezuela och Bolivia. Idag finns tiotusentals läkare och många lärare från Kuba i revolutionens Venezuela, Bolivia och Ecuador. Dessa kommer att återkomma hem med en inspiration av kamp för att försvara och utveckla revolutionen i Latinamerika vidare.

De senaste årens vänstersegrar i Latinamerika – särskilt den revolutionära utvecklingen i Venezuela – har till USA:s grämselse brutit Kubas isolering och bidragit till en allt snabbare ekonomisk återhämtning. Men därmed påskyndas också Kubas vägval.

Kuba måste öppnas upp, men inte för kapitalism utan för arbetarstyre. Dagens uppgift är att försvara den sociala revolutionen med den politiska. Den enda vägen att försvara den kubanska revolutionen och bekämpa imperialismen är att bygga en demokratiskt socialistisk stat och sprida revolutionen över hela kontinenten och etablera genuina arbetarstater, där alla som kämpar mot imperialismen tillåts organisera sig och ställa upp i val.

Kuba, Bolivia och Venezuela borde som första steg förenas i en socialistisk federation, som kan spridas i världsskala. Det är den kommande uppgiften för den internationella arbetarklassen.